

‘Technology assessors hebben de verkeerde houding’

De Duitse chemicus Michael Braungart werd wereldberoemd toen hij in 2002 samen met de Amerikaan William McDonough het concept ‘cradle-to-cradle’ muntte. Sindsdien reist hij de wereld af om bedrijven en regeringen te adviseren. Hij was al op audiëntie in Washington en Beijing; 27 oktober komt hij naar Den Haag voor de EPTA-conferentie. De wetenschapper Braungart is een conceptueel ondernemer geworden.

“Vergis u niet: cradle-to-cradle is in de eerste plaats een marketing-concept. Het is van het grootste belang hoe je een idee verpakt, hoe je het brengt. ‘Hergebruik’ klinkt suf; mensen willen niet opgezaagd worden met de oude spullen van anderen. ‘Eeuwig leven’ klinkt al beter. En het is helemaal mooi als je een tweedehands T-shirt kunt aanbieden als een soort relikwie, als een manier om verbonden te zijn met de held die het voor jou droeg.

Je moet je altijd afvragen hoe je met een idee, een concept of een opinie een gemeenschap vormt. Het gaat om het beeld dat je overbrengt. Sec bezien heeft cradle-to-cradle veel overeenkomsten met duurzaamheid. In beide gevallen gaat het erom hoe je grondstoffen zo goed mogelijk gebruikt en hergebruikt. Doel is ook hetzelfde: een leefbare planeet. Maar waar duurzaamheid omgeven is met een soort calvinistische moraal, die je inpeert dat je ecologische voetafdruk kleiner moet worden, en nóg kleiner, dat je liefst helemaal geen sporen moet nalaten – ofwel: dat je je schuldig moet voelen dat je bestaat -, daar benadrukt cradle-to-cradle juist hoe fijn het is dat je er bent. Omdat jij een deel van de oplossing kunt zijn. Ik reis over de hele wereld en ik merk overal: treed mensen open tegemoet, zeg dat je in ze gelooft, dat je een doel met ze deelt, en je maakt positieve energie los. Natuurlijk mag je je voetafdrukken op deze aarde achterlaten! Graag zelfs. Als het maar gezonde voetafdrukken zijn.

Ik vind dat technology assessors de verkeerde houding hebben. Ze heffen hun ethische vingertje naar de mensen die technologie produceren en zeggen: ‘let op, oei oei, straks gaat het fout!’ Alsof al die technologen ethisch in bedwang gehouden moeten worden. Het leidt alleen maar tot een slecht geweten bij de ondernemers, ingenieurs en wetenschappers. Kijk naar mijn eigen vak, scheikunde. Door Bhopal en Tsjernobyl is een hele generatie van de beste koppen verloren gegaan voor de scheikunde. Niemand wilde met die rampen geassocieerd worden. Dat is wel een beetje gesleten, maar de jonge scheikundigen van nu willen louter slim zijn, ingenieuze oplossingen bedenken. Ze willen niet aangesproken worden op de bredere implicaties van wat ze doen, niet nadenken over de context waarin ze werken. Omdat het dan snel over schuld gaat. Dus heb het niet over ethiek. Heb het liever over kwaliteit. Iedereen wil immers kwaliteit leveren.

Wat is kwalitatief goede wetenschap? Holistische wetenschap. Een goede wetenschapper heeft een brede blik, heeft oog voor schoonheid. Dat zouden technology assessors kunnen overbrengen. Laat ze jonge mensen helpen om de kwaliteit van hun werk te verbeteren. Zorg voor een holistisch ‘technology support system’. Verlaat die controle-modus en ondersteun. Dat is ook een overlevingstip hoor. Ethiek is mooi als het goed gaat, maar in tijden van crisis vallen de ethische overwegingen als eerste weg. En daarmee de technology assessors. Terwijl kwaliteit leveren altijd een oplossing is.

Ik praat weinig over specifieke technologieën, want dan begeef je je snel op het verkeerde niveau. Ga uit van bepaalde technologieën en vóór je het weet raak je verzeild in een discussie over efficiëntie.

Een voorbeeld: printerfabrikant Océ toonde me onlangs trots een nieuw apparaat dat minder afvalstoffen produceert. Ik vroeg: zou ik de geprinte velletjes kunnen verbranden en composteren voor mijn groentetuin? Nee, dat nou ook weer niet. Ofwel: dat apparaat is ietsje minder slecht dan voorheen. Met dat soort efficiëntie wil ik niets van doen hebben. Ik denk niet in termen van het minimaliseren van ellende. Het gaat niet om efficiëntie, maar om effectiviteit – om weten wat je wilt bereiken en waarom. Dat vraagt visie. Binnen zo'n visie kun je processen ontwerpen, technologie inzetten, de logica rond bepaalde producten veranderen. Een voorbeeld: nu koop je een paar Nikes en gooit ze weg als ze kapot zijn. Waarom zou je van Nike niet het recht kopen om twee jaar te lopen in hun schoenen? Of van Ford om 100.000 kilometer in hun auto te rijden, inclusief benzine en al? Dan zouden die bedrijven vanzelf betere spullen gaan maken. Ze hebben er dan immers belang bij dat hun producten duurzaam zijn en na afloop van de termijn opnieuw geassembleerd kunnen worden.

Eigenlijk ben ik het helemaal zat om lezingen te houden over cradle-to-cradle en het principe uit te leggen. Mensen hebben een beeld nodig, dat snap ik wel, daarom draaf ik ook wel op. Maar eigenlijk moeten we niet meer praten. Het is tijd om te doen, om te leren in de praktijk. Want als we op dezelfde voet doorgaan, is er over een paar jaar hier in Europa helemaal geen industrie van enige betekenis meer. Het is een verloren zaak om net zo goedkoop te willen produceren als Azië. We moeten het anders willen doen. Niet efficiënter, maar effectiever. We moeten kwaliteit leveren. Holistische kwaliteit.”

Cradle-to-cradle

Consumeren is geen probleem; het is zelfs een deel van de oplossing. Mits de productiecycclus zodanig ontworpen is dat de overblijfselen altijd volledig hergebruikt kunnen worden, dan wel een hoogwaardige grondstof zijn voor een andere productiecycclus. In dat geval staat afval gelijk aan voedsel, zoals het cradle-to-cradle dogma luidt. Ontwerp de techniek slim, en we kunnen eindeloos consumeren en winst maken – met een schoon geweten. Dat is in de kern de boodschap die architect McDonough en chemicus Braungart uitdragen in hun boek 'Cradle to Cradle: Remaking the Way We Make Things'.

Met de invloed van 'C2C' groeit de kritiek erop. Ruimte en grondstoffen zijn niet oneindig, dus kan groei dat ook niet zijn, klinkt het sceptisch. En: C2C rept over hergebruik van materialen, maar al die spullen moeten ook vervoerd en opnieuw geassembleerd worden waarbij onherroepelijk energie verloren gaat. Ofwel: C2C belooft een 'technological fix' terwijl een echte remedie noodzakelijk een andere, sobere levensstijl impliceert. Dat blijft comfortabel buiten beeld. Het valt inderdaad op dat Braungart detailvragen vermijdt, bij voorkeur in algemene termen en one-liners blijft praten over zijn idee, en keer op keer dezelfde voorbeelden geeft. Braungart verdedigt zich door te zeggen dat hij niet 'mister-know-it-all' is en vooral inspiratie wil bieden.

Dat laatste lukt stralend. Ford, Volkswagen en Nike passen het concept al toe. Studenten van ontwerpopleidingen lopen weg met C2C. Regeringen, van Taiwan tot Nieuw-Zeeland, van China tot de Verenigde Staten, laten zich voorlichten. Ook minister-president Balkenende en minister Cramer hebben onlangs met Braungart gesproken. C2C raakt onweerlegbaar een snaar, en biedt openingen

in een veld waarin het streven naar duurzaamheid en dat naar winst in een patstelling verzeild leken te zijn geraakt.

Op 27 oktober zal Braungart vooral spreken over de manier waarop hij cradle-to-cradle aan de man heeft gebracht. Welke analyse van het maatschappelijke krachtenveld school daarachter? Wat kunnen technology assessors en volksvertegenwoordigers leren van zijn aanpak?

© Marjan Slob, 2008. Ter gelegenheid van het congres van European Parliamentarian Technology Assessors.